

ΜΗΤΗΡ ΘΕΟΥ

IV

Τοῦ Ψυχασάββατου φιλί, στὸν ὕπνο μου, ὡς νὰ φύγει
Τ' ὄνειρο, ἀργά, τὰ μάτια μου στὴ νέαν αὐγὴ π' ἀνοίγει !

Ἄπ' τὸ βαθὺν εὐτυχισμό, τὸ πνέμμα μου ὡς ξυπνάει
Μές στὴν ἐγκόσμια χλαλοῆν ὁποῦ τὸ τυραννάει,

Δὲ λέω, ἢ ἄχραντη χαρά, γιὰ μένα ἂν ἀναβούζει,
Κι' ὁ γλυκασμός, ποῦ ἀσίγητο τραγούδι μουρμουρίζει,

Σιμά' να ὁ ἴσκιος, ἄξαφνα, ποῦ ἀπάνω μου διαβαίνει
Καὶ τὴν οὐρανομίλητη γλυκιὰν ἀχώ, βουβαίνει !

ᾠ! ν' ἀναπάψει τὴν ψυχὴν, ἂν δὲν εἶν' ἄλλος τόπος,
Πάρῃς ἐκεῖνος π' ὤδωκε, τοῦ ἔρωτα θεῖος ὁ κόπος,

Ἄπ' τὸ μεγάλο π' ὄρχομαι τῆς πιθυμιᾶς λιοτύρι,
Κρυφῆς βαθιά μου ποῦ σκορπάει δροσιᾶς τὸ κοιμητήρι !

Ἐ πέτρα αὐτὴ ποῦ μ' ὄλαχε γιὰ νὰ σταθῶ, καὶ φτάνει
Τοῦ νεκρολίβανου ἢ πνοὴ τὴν πλάση νὰ ζεστάνει.

Τὰ μάτια ἀσάλευτα θαρρῶ κρατῶ κι' ἀναγαλλιᾶζω,
Στὸ χλωμὸ φῶς, ὡς λούζομαι, σιωπῶντας, τὸ γαλάζο.

Ποτίζει με στ' ἀκρόχη, ἢ οὐρανικὴ γαλήνη,
Σάρκα νηπίου τὸν πόθο μου, σὰ ν' ἄθελε ἀπαλύνει.

Καὶ κάπτιο φύσημα λεπτὸ κι' ἀνάριο στὸ κορμί μου,
Σὰν τοῦ δαρνόλαδου ἢ πνοή, ξυπνάει τὴ δύναμή μου !

Τὴν ὄρ' αὐτὴ ποῦ τὴ σιγὴ τὴ μυρισμένη ἐχάρη,
Πῶς ἀλαφρώνει ἀθάνατος ἀγέρας, τὸ κουφάρι !

Στὴν ἔρημιᾶ τὸ πόδι μου ν' ἀναπαυτῶ ποῦ ἐστάθη,
Ἐ κάμπος εἶνε μοναχὰ καὶ τὸ γαλάζο ἀγκάθι.

Κι' ὀλόγυρά μου ἢ συννεφιά, γλυκιὰν ἀνάπνια βάνει,
Στὸν ἴσκιο μέσα τῶν βουνῶν, ἓνα ἀλαφρὸ λιβάνι.

Σκόρπια τὰ φύλλα, ἀπ' τὸ κλαδί, γλιστροῦνε στὴ μαγεία
Ἐργὰ τ' ἀέρα, ὅπως τῆς γῆς τὰ σπρώχνει ἢ νοσταλγία.

Κι' ἂν λίγο ἢ χλοερὴ πνοὴ στὰ μνήματα φυσήσει,
Στὴ βεργολύγιστη κορφή, ποῦ σεῖ τὸ κυπαρίσσι,

Ἐπ' τὸ πουλάκι τὸ μικρό, π' ὄχει ἀλαφρὸ τὸ στήθος.
Σταλάζει ἢ στάλα τ' οὐρανοῦ, κυλάει ὁ τίμιος λίθος !

Στοχαστικὰ φροντίζοντας τὴν ἀνθοφόρα κλίνη,
Σκυφτὴ ἢ στολιστρά, τοῦ νεκροῦ τὰ βλέφαρα δὲν κλείνει,

Καθὼς ἢ τάξη, ἀτάραχη, ποῦ νιώθω ὀλόγυρά μου,
Θωπεῖα φωτὸς κατάχλωμον, φιλὶ στὰ βλέφαρά μου !

Γλυκὸς βαθὺς καὶ μυστικὸς τ' ἀναπαμοῦ μου ὁ χῶρος
Κι' ὁ νοῦς γυμνός, ἀκοίμητος φαντάζει οὐρανοφόρος.

Στὸ φῶς, ποῦ τὴν ἀσκόγιαφτη μὲ πλημμυροῦει θωπεῖα,
Τῶν θεῶν χωρίζω μέσα μου, χλωμά, τὰ προσωπεῖα.

Κι' ἂν στῆς καρδιάς τὸ μυστικὸ π' ἀχνοφωτᾶει ἀγκῶνα
Παρόμοιο ἢ ψυχὴ, θαμπή, παιδιάτικη πλαγγόνα,

Σ' αὐτὸν ὁποῦ θεοφόρητος μ' ἕνα καημὸ ἀρμενίζει,
Ἐγια ἀγκαλιὰ τὰ χέρια της, ἀπὸ μακρὰ, τανύζει !

Ἐρα βαθιὰ κι' ἀμίλητη ποῦ ξάφνου μὲ τὸ νέφι
Τοῦ λιβανιοῦ, παράξενα τὸ λογισμὸ μου θρέφει !

Ἐρα κρυφὴ κι' ὁποῦ ποτὲ δὲ γνώρισε ἱστορία,
Ψυχῶνε σὺναξη ἄφωνα, ἀνείπωτη θεωρία !

Καθὼς θαμπὸ στὸ διάστημα, τὸ πρωτοβρόχι ὡς πέφτει,
Ἐπλώνοντάς μου τὴν ψυχὴν, ἀθόλωτο καθρέφτη,

Κι' ὡς νέφη σ' ἀνεκύμαντο πλατιοῦ πελάου κρουστάλλι,
Λιτανευτὰ ἢ μιὰ θύμηση ἀκολουθαίει τὴν ἄλλη,

Μὲ ζώνει τώρα ὀλούθενε, στὴν πλάση, παρουσία,
Κρυφὴ δροσιὰ, γλυκιὰ εὐωδιά, βαθιὰ σιγὴ ἀμβροσιὰ !

Βουβὴ ἢ ψυχὴ μου καὶ σκορπᾶ, σὰν τὸ χυμένο μύρο,
Στὰ σιωπηλά, στὰ μυστικὰ διαστήματα τριγύρω.

Ἐ ! οὐ ποῖο χῶμα, γνώριμον ἀπὸ παιδί, γυρίζω,
Ποῦ δίχως χνάρι, χαιρομαι, δίχως ἀφή, γνωρίζω ;

Τῆς γῆς ἀνάστημα φτωχό, τάχα κυττᾶν ἐμένα,
Τὰ μύρια μάτια τῆς νυχτὸς, ἀπάνω μου στημένα,

Κι' ὡς πέτεται στὸ σύντροφο, γοργὸ τὸ περιστέρι,
Φτερώνει ὁ νοῦς, ἀκοίμητος, ἀπ' ὄνα σ' ἄλλο, ἀστέρει ;

Ποιὸς εἶμαι, ποῦθε ἀγάλλομαι τ' ἀνεῖδω φῶς στὰ σκότη,
Κ' ἔχει ἢ καρδιά μου μέσα της, τοῦ κεραυνοῦ τὴ νιότη ;

Μεσονυχτὶς τὰ σήμαντρα νὰ χτύπααν, σὰν ἀκόμα,
Κλώθει ἢ ψυχὴ, σὰν τὸ πουλὶ μὲς στὴ φωλιά, στὸ στρώμα,

Καὶ στῶν ἀχῶν τὰ κύματα, γιὰ λίγο βυθισμένη,
Ἐγγελικὰ στὸ διάστημα φτερώνει, ἀλαφιασμένη,

Τὴν ὥρα τούτη δὲ θὰ πῶ, πῶς μιάζει, ποῦ ὡς τὰ βύθη,
Ἐπ' τὸν ἀλάλητο παλμό, τὸ σπλάχνο μου, ἐθροήθη !

Σὰν τὸ κλειδί, ποῦ τὴ σκουριὰ τοῦ καταλεῖ τὸ λάδι,
Μοῦ περιχύνει τὴν καρδιά, βαθυὰ, τὸ πλούσιο χᾶδι,

Κι' ὅλο ἕνας σάλος μέσα της καὶ μιὰν ἀνατριχίλα,
Σᾶμπως τοῦ ῥόδου ἢ μέλισσα, ψάχνει μὲ βιὰ τὰ φύλλα !

Τί κι' ἂν ἢ νύχτα, πύργωσε, τὴ φοβερὴ θυμέλη,
Ποῦ στάζει τὸ αἷμα τὸ ζεστό, μαζί μὲ τ' ἄγριο μέλι ;

Τί κι' ἂν χαμὸς βιγλάτορας, ἀκοίμητος στοὺς τάφους,
Μὲ κυπαρίσσι τοὺς θερμοὺς στεφανωτὸς κροτιάφους,

Μεγάλω σφάγιο θέλοντας, στὴ ζωντανὴ ἡσυχία,
Τῶν θεῶν δολώνει μέσα μου τὴ σπάταλη εὐωχία ;

Τί, κι' ἂν ὡς μέσ' ἀπὸ πηγὴ, στὸ δυνατό μου γόνα,
Πίνει τὴ χάρη ὁπ' ὤθρεψα, μὲ τὸν καθάριο ἀγκῶνα ;

Τ' ἄσειστα χέρια, ὡσὰν τυφλοῦ ποῦ μ' ἔχουν ψηλαφήσει,
Τώρα ἔνε ἀγκάλῃ ἀδελφικῇ, ποῦ τρέμει μὴ μ' ἀφίσει !

Στὰ αἰφνίδια του χτυπήματα, ποῦ νιώθω, τὰ μεγάλα,
Τὸ στόμα του, ὃ παραδέισο, μυρίζει τὸ ἴδιο γάλα !

Ἄ ! τούτ' ἡ πέτρα π' ὄλαγε γιὰ νὰ σταθῶ καὶ φθάνει
Βαθιά ἡ πνοή του μέσα μου, τὴν πλάση νὰ ζεστάνει !

« Στίς δεκαπέντε τ' Ἀπριλιοῦ », ἀπάνου σ' ἓνα τάφο,
Ἄρχιζ' ἡ πλάκα γράφοντας, καθὼς ἐδῶ τὸ γράφω,

Κ' ἦρτε τὸ στόμα κ' ἔτρεμε, τὰ μάτια ἀνατρανίσσα,
Τριτλὲς τοῦ κάμπου οἱ εἰωδιές, στὰ σπλάχνα μου ἐχυμίσσα,

Γοργὰ στὰ χεῖλη μου ἔσταξε τοῦ πέλαγου ἡ ἀρμύρα,
Βαρὺ τὸ δάκρυ κ' ἔτρεχε στὴν ὄψη κ' ἐπλημύρα !

« Ἡ κόρη ἀπ' τὸ προσκέφαλο, στηλὰ ποῦ μὲ κυττάζει,
Τόσο εἶν' ὠραία, πατέρα μου, γιὰ ἰδέξ, ποῦ μὲ ντροπιάζει !

Ἄχ ! λίγο ν' ἄθελε ἀπὸ μὲ τὰ μάτια της νὰ πάρει,
Ν' ἄλεγα τώρα, τὸ γλυκό, Χερουβικὸ τροπάρι ! »

Μικρὴ ψυχούλα μίλησε στὸν ἀγγελοκρουμὸ της
Καὶ μὲ τὸ λόγο, φτέρωσε σὰ χνοῦδι, τὸν καημὸ της !

Μ' αὐτὴ ποῦ φτάνει ἀγνάντια μου, δάφνη κρατεῖ, ἢ φοινίκα ; !
« Δὲ σ' ἔφτειραν τὰ χώματα, δὲ σ' ἔφαε τὸ σκουλήκι ; »

Εἶπα : « Ἀδερφή ! » καὶ κατ' αὐτὴ νὰ τὴνὲ σφίξω ὠρμούσα,
Μὰ κείνη εἶταν ἀνέγγιχτη κ' ἄζύγωτη, ὡς ἡ Μοῦσα !

Ὅσάν αὐτός, τὸ δειλινὸ ποῦ ἐκεῖ σκυφτὸς διαβάζει,
Νιώθει, ἢ βραδιά ποῦ πέφτοντας, τὰ γράμματα τοῦ ἰσκιάζει,

Κλεῖ τὸ βιβλίον, καὶ σκόνοντας τὰ μάτια, βλέπει πέρα,
Τ' ἄστρα ποῦ πάσκουνε νὰ βγοῦν στὸ βραδυνὸν ἀέρα,

Ἀπὸ τὴ γῆ, σηκώνοντας ὀγρὰ τὰ βλεφαρά μου,
Κυττῶ ἀναβροῦζουν οἱ λαμπρὲς ψυχὲς ὀλόγυρά μου !

Μὰ ὡς ἡ φωτιά μὲς στὴ φωτιά, τὸ κύμα μὲς τὸ κύμα,
Σὲ μιὰν ἀντίκρουσε ψυχὴν, ὅ,τ' ἡ ψυχὴ ἀποθύμα !

Μακρὰ ἀπ' τοῦ γέλιου τὸν βρασμὸ κ' ἀπ' τὸν ἀχὸ τῶν θρήνων,
Νάτη, δακρόχαρη περνᾷ, στὸ πέλαο τῶν Σειρήνων !

Πίσω της πλέον ὁ λογισμὸς, σὰν κύμα δὲ γυρίζει,
Τὶ φτέρωσε λαμπρὴ ἢ ἀλκὴ τοῦ νοῦ κ' ἀνηφορῶζει !

Ἄγνάντια, οἱ ὄρες οἱ φθαρές, φλογίζονται, σὰν ὄντας,
Ἄπ' τὴν Πανσέληνο προστά, τὰ νέφη ἀχνὰ κινῶντας,

Ἐξέλιη δόξα πέρνοννε, σὰ θρόνοι, φεγγοβόλα,
Κι' ἀνάμεσὸ της βιαστικά, τ' ἄστέρια λάμνοννε ὄλα !

Σάλεμμα, νόημα, κύτταμα, τριγύρω της πληθαίνει,
Κι' ὅσο τὸ σμάρι πιὸ πικρὸ, τόσο ἡ χαρὰ βαθαίνει !

Σπειρί, σὰ νᾶκαιε λιβανιοῦ, μικρὸ, ποῦ δὲν στεριεῖται,
Βλέπει, σκιρτάει, ἀγάλλεται κρυφὰ κ' ἀντιχορεύει !

Θωροῦ τὴ δέχεται ξανά, μιὰν ἀκατάφλογη ὦρα,
Νᾶμπει μὲ μιᾶς, πασίχαρη, στὰ στίφη τ' ἀθλοφόρα !

Μὲς σὲ στασιδί τὴ θωροῦ, χιλιόδοξη, ἀναμμένη,
Τὴ δάφνη ὀμπρός της νὰ κλωτσᾷ, στὰ πόδια της χιμμένη !

Θωροῦ τὸ στήθος της γυμνὸ, τὸ βλέμμα δὲ λοξεύει,
Τὶ ὀμπρός της στέκει ὁ Ἔρωτας κ' ὀλοῖσα τὴν τοξεύει !

Πορφυρογέννητη ψυχὴ, πολὺ λησιμονημένη,
Ἄν σὰν τὴν κάμψια, στὸ ἴδιο της ὑφάδι τυλιμένη,

Σ' ἔδραμεν ὄλη τ' ἀψηλὸ τῆς ἀνοιξὸς μεθύσι,
Κι' ἀπ' τὸν ἀγῶνα τὸ φτεροῦ σ' ὄγει λαμπρὸν ἀνθίσει,

Πορφυρογέννητη ψυχὴ, πολὺ λησιμονημένη,
Τὸν Ἔρωτά σου, ὁ Ἔρωτας ἀκέρσιος τὸν προσμένει !

Κροῖνος περιψήλος καὶ γώ, μέσ' ἀπὸ τ' ἄγιο χῶμα,
Στυλόνομαι στῆς ἀνοιξὸς τὸ νικητήριον σῶμα !

Κι' ὅπως παιδί, π' ὁ ὕπνος μου τ' ἄχραντα μύρα εἰώδα,
Κ' εἶταν στὰ χιόνια ἢ κλίνη μου καὶ ξύπνια μὲς τὰ ρόδα,

Κι' ὡς ὄρες τοῦ μεσανυχτιοῦ, σὰ χτυποκάρδια αἰώνια,
Στοὺς οὐρανούς σημαίνανε τὰ δώδεκά μου χρόνια,

Τὸ στήθος μου πιθώνεται κεῖ ποῦ φυσᾶνε οἱ νέοι,
Ἄνέμοι, καὶ τὸ μῦρο τους κατάβαθα ἀναπνέει !

Θωροῦ καὶ τῆς ἀνάστασης ἢ σάλπιγγα, μοῦ στρώνει,
Τὸ δρόμο, ὅποῦ τὴ σάρκά μου, στὸν πόθο της λυτρώνει !

ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΟ

Ἀκριβῶς πρὸ σαράντα χρόνια βρέθηκε στὸ στρῶμα πεθαμμένη, μὲ τὸ κεφάλι στονιπωμένο ἀνάμεσα σὲ δυὸ λερομένα μαξιλάρια.

Ὁ πορτιέρης κ' οἱ νοικάρηδες κατὰ θέσανε πῶς δὲν καταλάβανε πότε πέθανε καὶ εἶχανε νὰ δώσουν πολλές πληροφορίες γιὰ τὴν πεθαμμένη. «Ἐπιασε αὐτὴ τὴν κάμαρα πρὸ τρεῖς μῆνες..... Ἀνέβαινε συχνὰ στὸ πλυσταριὸ κ' ἔπλενε»..... «Φαίνεται πῶς ξενόπλενε καὶ μάλιστα ἐργένηδες γιατί δυὸ φορὲς τὴ βδομάδα ἐρχότανε μ' ἕνα μπόγο λερά, καὶ μετὰ τὴν πλύσι τὰ ἔβγαζε διπλωμένα ἀπὸ λίγα λίγα στὶς ἐφημερίδες»..... «Ἦτανε μιὰ γυναῖκα ἀγαθὴ (μὲ τὴ σημασία τοῦ κουτῆ). Δὲν ἤξερε νὰ πῆ δυὸ λόγια».... «Συνὰ ἄμ' ἔβλεπε καμμιὰ πόρτα ἀνοιχτὴ, χαιρετοῦσε κ' ἀκουμποῦσε στὸν παραστάτὸ μὰ δὲν ἤξερε νὰ πῆ μιὰ κουβέντα κ' ἦταν ἔτσι ποῦ βαριόσουνα νὰ τῆς πῆς δυὸ λόγια».... «Ἄμ' ἀρωτοῦσαν γιὰ τ' ὄνομά της, ἄλλοτε ἔλεγε πῶς ἦταν Ἄννα κ' ἄλλοτε Ἀναστασία γιατί θαρροῦσε πῶς Ἄννα εἶνε τὸ ὑποκορυσικὸ τοῦ Ἀναστασία!» Ἐκείνη τὴν στιγμὴ ἀνέβαινε ἕνας ἄντρας «Ἐλα, κύρ-δάσκαλε.... εἴσαστε γείτονες ἀπὸ δυὸ πόρτες.... Πέθανε.... κατάλαβες τοῦ λόγου σου πότε πέθανε;» ἀρώτησε ὁ πορτιέρης. «.... Ὁχι.... δὲν κατάλαβα πότε πέθανε....» Ἦταν ἕνας τριανταπεντάρης διορθωτῆς σὲ μιὰ ἐφημερίδα καὶ τὸν ἔλεγαν δάσκαλο γιατί τότε βλέπανε ποῦ ἐρχόντανε πάντα μὲ βιβλία. Ἡ κάμαρα ποῦ κρατοῦσε ἦτανε πλάι τῆς κάμαρας τῆς.... (Ἄννα ἢ Ἀναστασία νὰ τήνε ποῦμε;).... τῆς πεθαμμένης κ' οἱ δυὸ κάμαρες εἶχανε καὶ δεύτερες πόρτες ποῦ βγαίνανε σ' ἕνα στενὸ χαγιάτι.

— Ὁχι.... δὲν κατάλαβα πότε πέθανε....

Ὁ γιατρὸς τῆς ἀστυνομίας ἐβεβαίωσε πῶς ἦταν πεθαμμένη ἀπὸ 24—36 ὥρες, ἐμουρμούρησε δυὸ-τρεῖς περιπτώσεις ποῦ μποροῦσε μιὰ ἀπ' αὐτὲς νὰ ἦταν ἡ αἰτία τοῦ θανάτου κ' ἐπιστοποίησε κείνη ποῦ διατυπώνονταν μὲ λιγότερα λόγια.

Ὁ ἀστυνόμος κύτταξε μὲ δυσπιστία τὸ βαρὺ μαξιλάρι ποῦ βρέθηκε ἀπάνω στὸ πρόσωπό της καὶ συλλογίστη πῶς δὲν ἀποκλείονταν νὰ ἦτανε κ' ἐγκλημα· μ' ἀπὸ τὸ πρῶτο ἐρευνητικὸ βλέμμα ποῦ ἔρριψε, πρόσεξε πῶς δὲν ἦτανε κανένα σημάδι βίας στὸ πτώμα, οὔτε ἀταξία στὴν κάμαρα· καὶ ὅλα ἐκεῖ μέσα ἦτανε

τόσο ταπεινὰ καὶ σὰ νὰ λέγανε: «Γιατὶ θὰ γίνονταν ἐγκλημα!»

Ὡς τόση ἔκανε μιὰ παρατήρησι:

— Τί περίεργη στάσι! .... Σὰ νὰ μὴ εἶχε δῆ τὸ Χάρο.... καὶ τὸ δεξιὸ τῆς χέρι εἶνε ἀπλωμένο ἔτσι.... καὶ ἡ χουφτὰ τῆς ἀνοιχτὴ σὰ νὰ ξέφτησε τὴν ἀτμόσφαιρα πρὸ πεθάνει.... Σὰ νὰ ἦτανε στὴ φουφτὰ τῆς ἡ ζωὴ καὶ τήνε τίναξε.... τήνε πέταξε.... Ἔτσι.... μὴ ξέροντας τὴν ἀξία της!

Γεννήθηκε κουτά. (Ἡ μάννα της δόθηκε μιὰ νύχτα σ' ἕνα μεθυσμένο· δίχως βία, δίχως ὄρεξι, δίχως ἀμοιβή).

Ἐζησε κουτά. (Σὰν ἕνα ξυλοπάπουτσο μέσα σὲ μιὰ νεροσυρμὴ)· δίχως ἀπαντοχή, δίχως συναπάντημα, δίχως ἐκπληξι.

Καὶ πέθανε κουτά! :

Ὁ γείτονάς της εἶχε βγῆ μιὰ νύχτα στὸ χαγιάτι. Τοῦ χτύπησε στὰ ῥουθούνια ὁ ἴδρωτάς της καὶ τοῦ ξύπνησε τὴν αἴσθησι. Κοιμότανε μὲ τὴν πόρτα τοῦ χαγιατιοῦ ἀνοιχτὴ. Τήνε κύτταξε καὶ συλλογίστη:

— Θέλει;.... Καλὰ!.... Δὲ θέλει;.... Καληνύχτα σου....

καὶ τήνε σίμωσε.

Ἐμπαινε τὸ φεγγάρι καὶ φωτοῦσε: Στήθος πλάκα.... σανίδα, λαμπὸ στριμμένο, σαγόνια κόκκαλα.

— Πιέφ!.... δὲ θέλω....

κ' ἔκανε νὰ φύγη, μὰ ἡ κοιμισμένη σάλεψε.... ξυπνοῦσε, κ' ἔσκυψε κάτω γιὰ νὰ μὴ τότε δῆ.

— Ἐ!.... ποιὸς εἶνε;

Ἦταν ἕνα μαξιλάρι ἐκεῖ σιμὰ του σὲ μιὰ καρέκλα καὶ τὸ σήκωσε νὰ κρυφτῆ πίσω του:

— Τί θέλεις;.... Ποιὸς εἶσαι;

Δίχως νὰ ξέρη τί ἔκανε, στὴν ταραχὴ του, τῆς πᾶτησε τὸ πρόσωπο μὲ τὸ μαξιλάρι....

— Τὶ κουταμάρα!.... γιατί τό'κανα;!

Συλλογίστη ὕστερα ἀπὸ τὸ πρῶτο ξάφνιασμα.

— Τώρα πῶς θὰ φύγω;.... βέβαια δὲ θὰ τήνε πατῶ μὲ τὸ μαξιλάρι αἰωνίως.... Κι' ἂν μ' ἀναγνώριζε τί;.... κ' ἂν φώναζε τί;

Ἀνασήκωσε τοὺς ὤμους.

— Φυλάξου κακομοῖρα μὴ πῆς τίποτις.... γιατί....

Γελοῦσε. Τὸ αἰστάνθη ἀστεῖο.

— .... Θὰ πῶ πῶς εἶνε ψέμμα.... πῶς τὸ εἶδες στὸν ὕπνο σου

....κ'ἔπῃγε στὴν κάμαρά του γιὰ τὸ («ἀστεῖο ἐπεισόδιο»).

Ὅταν τὴν εἶδε πεθαμμένη, ὅταν τὸν ἀρώτησε ὁ πορτιέρης, δὲν κατάλαβε πῶς αὐτὸς ἦταν ὁ φονηᾶς τῆς! Ἐχρειάστη νὰ περάσουνε μερικὲς στιγμὲς καὶ πάλι μόνον σὰν ὑποψία τοῦ ἦρθε: «Πῶς εἶνε δυνατό νὰ πεθάνῃ;!» Ὅταν ἄκουσε τὸν ἀστυνόμο ποῦ εἶπε πῶς τὸ λείψανο ἔδειχνε πῶς: ἡ φτωχὴ γυναικοῦλα πέταξε τὴ ζωὴ δίχως δισταγμό, σὰν ἔνα προᾶμμα ποῦ ἔχει κανεὶς στὴ χούφτα του καὶ δὲν ξέρεει τί νὰ τὸ κάνη, ἔφερε στὸ νοῦ του ὅλες τὶς λεπτομέρειες τοῦ «ἀστείου ἐπεισοδίου».

—.... Ναί!... κ' ἄκουσα κάτι σὰ χτύπημα φτερούγας!... Κ' ἔννοιωσα μιὰ χλιὰ πνοὴ ποῦ μὲ τύλιξε σὰν ἀδύνατη φλόγα!

Πῆγε στὴν κάμαρά του.

— Σκότωσα, λοιπόν, ἄνθρωπο;!... Εἶμαι ἀπὸ προψὲς φονηᾶς;!... Χριστέ μου!... καὶ ψὲς κάθισα ἐδῶ κ'ἔγραψα στὴν ἀδερφοῦλα μου ἓνα μακρὸ γράμμα βεβαιώνοντάς τιν πῶς αἰσθάνομαι πάντα σὰν παιδί... πῶς δὲν μ'ἄγγιξε καμμιά κακία καὶ πῶς ἡ συνειδήσί μου!... Χριστέ μου!... τὴν περασμένη νύχτα εἶχα σκοτώσῃ ἄνθρωπο κ' ὅταν ἐπαίρουμουν γιὰ τὴ συνειδήσί μου δὲ μὲ χώριζε ἀπὸ τὸ θῦμα μου παρὰ αὐτὸ τὸ λεπτὸ μεσότοιχο!... Πλάστη μου!... Τύφλα σὰ μάτια... μὰ τύφλα καὶ στὴ ψυχὴ;!...

Τοῦ ἦρθε ἡ ἀνάμνησι τῆς καταδίκης ἐνοῦ ἀνθρώπου ποῦ ἔπνιξε μιὰ γυναῖκα. Τοῦ κόψανε ὀχτῶ χρόνια καταναγκαστικὰ ἔργα κ' αὐτὸς, καθὼς κ' ὅλος ὁ κόσμος τότε, ἔλεγαν πῶς ἦτανε λίγο. Θυμῆθη ὁ ἴδιος πόσο αὐστηρὰ ἐφέρθη σ'ἓνα δουλάκι ποῦ εἶχανε πρὶν χρόνια στὸ πατρικὸ του σπίτι, ὅταν τοῦ εἶπε ἡ ἀδερφή του πῶς βρέθηκε σπασμένο ἓνα αἰγινήτικο κανάτι. Τὸ δουλάκι ὀρμιζότανε πῶς τὸ πῆρε μιὰ στιγμὴ τὴ νύχτα σὰ χέρια του μὰ τ'ἀπίθωσε πάλι στὸ παράθυρο δίχως νὰ τὸ χτυπήσῃ. Πῶς βρέθηκε τὸ πρῶτ' ὀρμιζόμενο δὲν τ'ᾔξερε!

— Βέβαια θὰ τ'ᾔφισε ὁ κανατᾶς ἄψητο, κ' ἔλυωσε κ' ἔσκασε .... ὡς τόσο ἐγὼ ἔχαστ' ὀρμιζασα τὸ δουλάκι .... Τώρα, ἐμὲ, πῶς θὰ μὲ δικάσῃ τὸ κριτήριον τῶν ἀνθρώπων; Πῶς θὰ μὲ κρίνῃ τὸ κριτήριον τοῦ Θεοῦ;!...

Ἄκουσε ποῦ τὴ βγάζανε. Πλησίασε στὴν πόρτα κ' ἐκύτταξε ἀπὸ τὴν κλειδαρότρυπα μὰ εἶχε ἀφημένο τὸ κλειδί ἀπ' ὄξω καὶ δὲν εἶδε τίποτις. Τοῦ ῥῥθανε κλάϊματα.

— Καϊμένη .... Καϊμενοῦλα! ....

Κ' ἔχωνε τὸ χέρι στὸ στόμα του γιὰ νὰ μὴ ξεφωνήσῃ.

Αἰσθάνονταν τὸ ἔρημο ξόδι σὰ νὰ ἦταν ἡ πόρτα γυαλλένια (σὰ νὰ μὴ ὑπῆρχε) γιὰτί ἄκουε μέσα σὰ βαρεῖα πατήματα τῶν ἀνθρώπων τοῦ δημαρχείου, μέσα στὸ τρίξιμο τοῦ νεροκορέββατου, τὸ τρίξιμο τῶν κοκκάλων! Μέσα στὴ βαρεῖα μυρωδιὰ τοῦ λιβανιοῦ ποῦ ἔκαιε ὁ πορτιέρης καὶ μέσα στὴ δυσωδιὰ τῆς ἀποσύνθεσις ἄκουσε καὶ τὴ τοίκνα τοῦ ἰδρώτα τοῦ ἀνάλλαγου κ' ἀπλυτοῦ λείψανου! Αἱ αἰσθήσεις του ἀκολουθοῦσανε τὸ ἔρημο ξόδι· ἔβλεπε, ἄκουε, ὀσφραίνονταν σὰ νὰ μὴν ἦτανε μπροστὰ σπῖτια, θόρυβος, διάστημα κ' ἔκλαιε πίσω ἀπὸ τὴν κλειστὴ πόρτα καὶ θρηνηλογοῦσε.

Ἄκουσε μιὰ γυναῖκα γρινιαῖρα καὶ πάντα βαριεστισιμένη νὰ λέη:

— Καϊότυχη! Γλύτωσε! .... Οὔτε καϊμό, ἄφισε σὲ κανένα πίσω τῆς, οὔτε κανενὸς τὴν ἔγνωια πῆρε μαζί τῆς.

— Ἄχ! .... Πῶς τὸ λέει αὐτὴ ἡ γυναῖκα! .... Πῶς μπορεῖ νὰ τὸ ξέρῃ;! .... Ποιὸς ξέρεει τί συγκέντρωσι ἔγινε μέσα τῆς τὶς στιγμὲς ποῦ τὴν ἔπνιγα! .... καὶ πόση ἀξία ἔδωκε στὴ φτωχὴ ζωὴ ποῦ τῆς ἔκοψα! .... Τί!; δὲν ἔχει δικαίωμα ὁ καθένας νὰ ἐχτιμήσῃ ὅσο θέλει τὴ ζωὴ του; .... Ναί! .... Ναί! ....

Θυμῆθη τὴν παρατήρησι ποῦ ἔκανε ὁ ἀστυνόμος.

— Πῶς τὰ λένε ἔτσι! .... Κανεὶς δὲ πετᾶει τὴ ζωὴ του!... τὴ ζωοῦλα του .... Δὲν εἶχε δύναμι νὰ τὴν κρατήσῃ .... Ἐγὼ τὴν σκότωσα τὴν καϊμένη τὴν καϊμενοῦλα .... Ἄχ! .... Ἄχ! .... Βέβαια δὲν ἦθελα .... κ' ἔκλαιε.

Θυμῆθη τὸ δουλάκι ποῦ τὸ βγάλε φταιξιάρικο καὶ τὸ χαστούκισε μόνο καὶ μόνο γιὰτί εἶχε ἀγγίξει τὸ κανάτι ποῦ ἔλυωσε κ' ἔσκασε ἀπὸ αἰτία τοῦ κανατᾶ ποῦ τ'ᾔφισε ἄψητο! .... κ' ἔκλαιε, ἔκλαιε μὲ τ' ἀναφυλλητὰ καὶ τὸ παράπονο ἐκεῖνου τοῦ παιδιοῦ ποῦ ἔκανε τὸ «Μοιραῖο» ἄγγιγμα στὸ κανάτι, ὀσόπου ξαλάφρωσε κ' ἀποκοιμήθη, περισσότερο παραπονεμένος μὲ τὴν μοῖρα ποῦ τὸν ἔσπρωξε νὰ μπῆ στὴν κάμαρα τῆς γειτόνισσάς του, παρὰ μὲ τὸν ἑαυτὸ του.

Τὴν ἄλλη μέρα ἦτανε σχεδὸν ἡσυχος.

Δὲν τόνε βρῶσανε ὁ βαρὺς καϊμός κ' ἀντὶς τῆς ταραχῆς, τόνε γέμιζε μιὰ ἡρεμὴ, ἀκαθόριστὴ μελαγχολία καὶ ὁ λογισμὸς του τραβοῦσε στὴ φιλοσοφία τῆς «Ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου».

Πολύ νέος, από τὸν καιρὸ ποῦ ἦτανε στὸ νησί του, εἶχε διαβάση διάφορα βιβλία ποῦ προβάλλανε ἐρωτήσεις: «περὶ τοῦ τί ἐστὶ Ζωὴ καὶ Θάνατος» (λὲς κ' ἦτανε καὶ τοῦτο τὸ πρόβλημα καθὼς τὰ προβλήματα ποῦ ζητοῦνται οἱ λύσεις τους στὶς εὐθυμες συναναστροφές) καὶ κατόπι, ἐδῶ στὴν πρωτεύουσα, διαβάζοντας ἐσκόνταβε συχνὰ σ' ἐπιστημονικὲς διατυπώσεις καὶ φιλοσοφικοὺς ὅρους· μὰ πάντα τ' ἀντίκρουσμα τῶν τριῶν γραμμάτων ποῦ κάνουν τὴ λέξι «**Ζωή**» τοῦ γλύκαναν τὰ μάτια καὶ πρόφερε ψιθυριστὰ τὴ λέξι γιὰ νὰ νοιώσῃ τὴ γλύκα καὶ στὸν οὐρανίσκο!

Ἄνοιξε τὴν πόρτα του γιὰ νὰ κατέβῃ νὰ πάρῃ νερό. Εἶδε τὴν κλειστὴ πόρτα καὶ κούνησε μελαγχολικὰ τὸ κεφάλι «Καῦμένη... καῦμενούλα! ...» Γεμίζοντας τὸ κανάτι του συλλογίστη: «Τί εἶνε Ζωή; ...» κ' ἀναβαίνοντας, μπροστὰ στὴν κλειστὴ πόρτα ἀναρωτήθη: «Τί γίνεται ἢ τελειωμένη ζωὴ; ... Τί γίνεται ἢ κομμένη; ...» Βγήκε στὸ χαγιάτι νὰ νιοφτῇ. Εἶδε μέσα σὲ θαυμάσιο ἀνοιξιάντικο πρωῖ γεμάτο κελαϊδήματα καὶ μυρωδιές, κοντὰ ἀνθισμένους κήπους, μακρὰ πλούσιους κήπους καὶ περὶ πέρα καταγάλανο ἀκρογιάλι. Οἱ φωνές τῶν ἀνθρώπων ἀνεβαίνανε σὲ σύμμιχτη βοῆ σὰν τραγοῦδι. «Ζωή!» ἐμουρμούρησε κ' ἐνοιωσε στὰ χεῖλη του τὴν ἀτολμὴ γλύκα τῆς λέξεως. «Ζωὴ εἶνε νὰ ζῆ κανεὶς ἀπάνω στὴ γῆ;... νὰ αἰσθάνεται τὰ λουλούδια... τὸν ἥλιο... Θάνατος... νὰ εἶνε κανεὶς ἀπὸ κάτω στὴ γῆ; κ' ὅλες οἱ ὄμορφες ἀπὸ πάνω του... νὰ μὴ αἰσθάνεται... Καῦμένη... καῦμενούλα... γιὰ σὲ καὶ γιὰ μὲ αὐτὸ εἶνε «ἡ Ζωὴ» καὶ τίποτε ἄλλο! Ἐγὼ ζῶ... ἐσὺ πεθαμμένη!... σ' ἐσκότωσα... σοῦ ἔκοψα τὴ ζωὴ σου... δὲν τὸ θέλα ποῦ σοῦ ἔκανα αὐτὸ τὸ κακό! ...»

Ἐκεῖ, ἀπάνω στὸ τραπέζι του εἶνε διάφορα βιβλία. Ἄλλα εἶνε γεμάτα μὲ εὐθυμες ἱστορίες, ἄλλα μ' ἐρωτικὲς καὶ μερικὰ μὲ σοφία.

Ὅ,τι πάρει νὰ διαβάσῃ τὸ ἴδιο κάνει :

Θὰ παρακολουθήσῃ στὸ βιβλίον τὴ σκέψι ποῦ ἄρχισε ἀντικρούζοντας τὴ φύσι.

Ἡ πόρτα του ἔμεινε ἀνοιχτή.

Ἔτσι ἦτανε ἀνοιχτὴ μιὰ μέρα ποῦ πέρασε ἡ κουτὴ ἕπαρξι καὶ τοῦ εἶπε: «Καλημέρα κὺρ-γείτονα...» Ἄκούμπησε στὸν παραστατὸ κ' ἀρώτησε: «Τί λένε οἱ ῥημερίδες... τί γίνεται στὴ γῆ;»

Τί γίνεται στὴ γῆ; !!

Ἦχι!... ῥώτησε μονάχα: «Τί λένε οἱ ῥημερίδες;»

Κι' αὐτὸς δὲν ἄνοιξε νὰ τῆς πῇ κἄν τὸ νέο: πὼς φῆς ἡ βασιλίτσα Ὀλγα γέννησε σερικὸ! Ἦτανε τόσο κουτὴ ἡ Καῦμενούλα ποῦ βαριότανε κανεὶς νὰ τῆς μιλήσῃ.

— Ὅμως τώρα!... θὰ ῥωτοῦσε, ἂν μποροῦσε ἡ καῦμενούλα: «Τί γίνεται στὴ γῆ; ...» Ναί!... Ναί!... Στὴ γῆς εἶνε ἀνοιξὶ ἀκόμη... Καῦμενούλα... Οἱ κῆποι, ὁ κάμπος, τ' ἀκρογιάλι, κάτω ἀπὸ τὸ χαγιάτι μας πέρουν σημασίαν συμβόλου... Ναί!... Μὰ σὺ δὲν ἐννοεῖς ἀπὸ τέτοια... εἴσουνα κουτούτσικη... Οἱ ἐργατικὲς μέλισσες κ' οἱ πεχινιδιάρες πεταλοῦδες χαίρουνται τὴ ζωὴ τους... ναί!... μὰ σὺ δὲ ξέρεις... εἴσουνα κουτούτσικη... Εἶνε τέσσερες μέρες τώρα ποῦ σὲ σκότωσα Καῦμενούλα... Τὸ καλοκαῖρι δὲν ἔσφιξε ἀκόμη... ὅμως δὲ θ' ἀργήσῃ... Ὑστερα θὰ ἔρθῃ τὸ φθινόπωρο... θὰ γεμίσῃ ὁ οὐρανὸς νέφη... θὰ πέσουνε τὰ φύλλα τῶν δέντρων καὶ θὰ θάψουνε τὶς πηγές καὶ τ' ἀλιάκια... μὰ τὸ νερὸ θὰ τρέχῃ πάντα κάτω ἀπὸ τὰ φύλλα κ' ἡ ζωὴ θὰ τρέχῃ κάτω ἀπὸ τὸν συννεφιασμένον οὐρανόν... Ὑστερα θὰ πλακώσῃ ὁ χειμῶνας... Ἀπάνω στὰ νερά θὰ στρωθῇ ἓνα παχὺ στρώμα πάγου... μὰ θὰ ἐξακολουθᾶνε νὰ τρέχουν... γὰ ρέου... κ' ἡ ζωὴ θὰ τρέχῃ... θὰ ῥέῃ, ... (μέσα σὲ κρούα ὑγρὴ ἀτμόσφαιρα, μὰ πάντα θὰ ῥέῃ) καὶ πάλι... θὰ ἔρθῃ ἡ ἀνοιξὶ θὰ φύγουνε τὰ σύγνεφα, θὰ λυώσῃ ὁ πάγος, θὰ τρέχουνε κελαριστὰ τὰ νερά μὲ τὰ κεφαλονέγια φανερά... Ἦ ἀνθήσουνε οἱ κῆποι, θὰ πλουτήσουνε οἱ κάμποι. Κ' οἱ ἐργατικὲς μέλισσες κ' οἱ παιχινιδιάρες πεταλοῦδες... Μὰ σὺ δὲ νοιώθεις ἀπὸ τέτοια... ἦσουνα κουτούτσικη... Μπορεῖς ὅμως νὰ καταλάβῃς πὼς ἐσὺ δὲ θὰ ὑπάρχῃς... δὲ θὰ εἶσαι ἀπάνω στὴ γῆ;... θὰ εἶσαι ἀπὸ κάτω καὶ μάλιστα κόκκαλα μονάχα... Καῦμένη... Καῦμενούλα...

Ποτὲ του ὁ «Μοιραῖος» φωνῆς δὲν κατάφερε νὰ συλλογιστῇ μιὰ τόσο μακρὰ καὶ σμιχτὴ γραμμὴ. Δὲν μποροῦσε νὰ σκεφθῆσι ὡπὴ λᾶ. Ἦξερε πολλὰ πράγματα, ἐδιάβαζε, αἰσθάνονταν πολὺ. Συχνὰ σάλευε στὸ μυαλό του ἓνα μοτίβο (σὰν οἱ τρεῖς-τέσσερες νότες ποῦ ὁ καλὸς μουσικὸς στήνει ἀπάνω τους δλόκληρη ὄπερα) κ' ἀδυνατοῦσε νὰ τὸ ἀναπτύξῃ σὲ τέλεια σκέψι. Δὲ μποροῦσε, ὁ ἄνθρωπος, νὰ σκεφθῆσι ὡπὴ λᾶ. Δὲν εἶχε ποτὲς ἓνα σύντροφο νὰ κουβεντιάζῃ ἐλεύθερα μὲ λυμένη γλῶσσα. Μὲ τοὺς ἀνθρώπους ποῦ ἔκανε παρῆρα δὲ

μπορούσε να ξανυχτή, τοῦ ἴφρευγε ἡ διατύπωση, τοῦ ἴλειπε ἡ ἔκφρασι καὶ τήνε πάθαινε καθὼς ὁ μέτριος τραγουδιστής. Τραγουδάει κανεὶς μόνος μὰ δὲ μπορεῖ καὶ νὰ συλλογιστῆ φωνακτά, νὰ μιλήη μόνος.

.... Καϋμένη .... Καϋμενοῦλα.... Ναί .... Στῆ γῆς συμβαίνουν ἐνδιαφέροντα πράγματα .... Οἱ ἔφημερίδες εἶνε γεμάτες τηλεγραφήματα κ' ἀνταποκρίσεις ἀπ' ὄλο τὸν κόσμον .... Στὸ Παρίσι ἐτοιμάζονε τὴν παγκόσμιον ἐκθεσιν .... Στὴν Ἀμερικῆ .... Ναί.... Ἀυτὴ ἡ ἔφημερίδα λέει πῶς στὴν Ἀμερικῆ ....

Ξεδίπλωσε μιὰν ἔφημερίδα καὶ διάβασε φωνακτὰ μιὰν ἀνταπόκρισιν καὶ διάφορα καθυστερημένα τηλεγραφήματα.

— .... Βλέπεις .... οἱ Ἀμερικᾶνοι εἶναι θετικοὶ ἄνθρωποι.... προαχτικοὶ .... κ' ὁ «Πραχτικισμὸς».... Νοιώθεις .... Γιὰ τὴ ζωὴ ὁ «Πραχτικισμὸς»....

Ἄναψε ἕνα τσιγάρον κ' ἐξήγησε (Σὲ ποιό ; !!) τὰ καλὰ τῆς Ἀμερικάνικης Πράξης.

— .... Μετὰ 10—20 χρόνια ἡ ἐπίδρασί της στὴ ζωὴ θὰ εἶνε καταπληκτικὴ ....

Ἄλλη, λευκὴ γυναῖκα, ἀόρατη μέσα στὴ μικρὴ του κάμαρον, ἔσκυβε μὲ λυπημένη τρυφερότητα καὶ ῥουφοῦσε ἀχόρταγα τὰ λόγια του !

Πρέπει πῶς ἡ θύμησι γιὰ τοὺς πεθαμμένους νὰ ἔχη μεγάλην ἐλκυστικὴ δύναμιν καὶ τοὺς τραβάει ἀπὸ τὸν Ἄδην !

Ἡ Καϋμενοῦλα ἄλλον ἀπὸ τὸν «Μοιραῖον» φονηᾶ της δὲν εἶχε στὴ γῆς γιὰ νὰ τὴν τραβᾷ μὲ τὴ θύμησί του κ' εἶχε τόση ἀνάγκη νὰ καταβαίνει πότε πότε !

Εἶχε ζῆσιν μιὰν ἄπραγην ζωὴν, ποῦ . . . . πρέπει πῶς κ' ὁ δικαστῆς τῶν ἀποθαμμένων ἐγαμογέλασε σὰν ἀνοιξε τὸ βιβλίον νὰ τήνε κρίνη κ' εἶδε στὴ σελίδα τῆς «ὑπόθεσις» της μόνον αὐτὸ :

Γεννήθη ἀπὸ μιὰ κουταμάρα

Ἐξῆσε κουτὰ

Πέθανε ἀπὸ μιὰ κουταμάρα.

Καὶ δὲ μπόρεσε νὰ συγκρατήσῃ τὰ γέλοια του βλέποντας τὴν ἀμηχανίαν της κ' ἀκούοντας τὶς ἀπαντήσεις της καὶ πρέπει πῶς συλλογιστῆ, «Ἀυτὴ ποῦ δὲν ἐννοίωσε τὴ ζωὴν πῶς θὰ νοιώσῃ τὸν θάνατον ;!»

Ἦσανε τόσο κουτὴ ἡ Καϋμενοῦλα !

Ἡ φονηᾶς τήνε τραβᾷ μὲ τὴν τύχη τῆς συνείδησίς του μὰ ἡ Καϋμενοῦλα ἔρχεται ἀκόμη καὶ μὲ τὸν παραμικρὸ ὑπαινιγματὸ ποῦ κάνει ἡ θύμησί του γι' αὐτήνα ! Τὶς ὄρες τῆς βαριεστισιάς του στὴν γκρίνια του, τὶς ὄρες τῆς εὐχαριστήσις του, ἡ σκέψιν του μόλις κάνει νὰ σαλέψῃ, ἀγγίζει τὸ λερωμένο μαξιλάρι ποῦ σκότωσε μιὰ κουτὴ ὑπαρξιν κ' ἡ Καϋμενοῦλα κατεβαίνει πλάι του γεμάτη ἀπὸ τὸ αἶσθημα τῆς περιέργειας γιὰ τὴ ζωὴν καὶ τότε... ! Τοῦ ἀνθρώπου ποῦ δὲ μποροῦσε νὰ σκεφθῆσι ωπηλὰ καὶ ποῦ δὲν ἐπέτυχε ποτὲ ν' ἀναπτύξῃ ἕνα συλλογισμὸν σὲ τέλεια σκέψιν ὅταν μιλοῦσε στοὺς συντρόφους του (ἔξ αἰτίας ποῦ τοῦ ἴλειπε ἡ ἔκφρασι καὶ τοῦ ἴφρευγε ἡ διατύπωση) τοῦ λύνονταν ἡ γλώσσα, τοῦ ξετυλίγονταν ἡ σκέψιν. Μιλοῦσε δυνατὰ καὶ χειρονομοῦσε. Ἡ Καϋμενοῦλα, ἀόρατη μπροστά του, μὲ στόμα μισάνοιχτον, μὲ μάτια γεμάτα ἀπὸ ἐκπληξιν κ' ἐνδιαφέρον, ῥουφοῦσε ἀχόρταγα τὰ λόγια του !

Ποτὲς του δὲν τὴν εἶδε. Ποτὲς του δὲν τὴν ὑποψίασθη !

Μιλάει πάντα στὴν *Καϋμένην τὴν Καϋμενοῦλα*. Τῆς λέει κάθε ἐντύπωσί του, εὐχάριστη ἢ θλιβερὴ, κάθε ἀνάμνησί του ποῦ τοῦ ἄφησε γλυκὸ ἢ πικρὸ αἶσθημα. Τῆς λέει γιὰ τὴν μακαριότητα καὶ τὴν ματαιότητα τῆς ζωῆς : «Ἐνας ποιητῆς εἶπε αὐτὸ .... ἕνας ἄλλος εἶπε τοῦτο . . . . Ἐνας φιλόσοφος εἶπε τοῦτο . . . ἕνας ἄλλος εἶπε αὐτὸ». Τῆς ἐξηγεῖ πῶς ἦταν ἡ *καλὴ* μέρα, πῶς ἡ *καλλίτερη* καὶ πῶς ἡ *εὐτυχιωμένη*. Τῆς λέγει ποῦ μποροῦσε νὰ σταθῆ νὰ χαρῆ, ποῦ νὰ σκύψῃ νὰ κλάψῃ. Τῆς εἶπε τί εἶνε *Νόμιμον* καὶ τί *Ἄδικον* : «Θεὸς νὰ μᾶς ἀξιῶναι σὲ τοῦτο.... Θεὸς νὰ μᾶς φυλάγῃ σὲ κείνον Καϋμενοῦλα....» Τῆς ἐξηγεῖ τί εἶνε *ζωὴ*—*ζωοῦλα* καὶ τί *Ζωὴ*.

Ποτὲς του δὲν τὴν εἶδε !

Ποτὲς του δὲν τὴν ὑποψίασθη !

Ποτὲς δὲν *ἐνόησε τί ἐξεπλήρωνε !*

Εἶνε ἀκριβῶς σαράντα χρόνια ποῦ σκότωσε μιὰν κουτὴ ὑπαρξιν κ' ὁ φονηᾶς πεθαίνει γαλήνια. Τὸ κεφάλιν του εἶνε ἀκουμπισμένον σ' ἕνα ὀλοκάθαρον μαξιλάρι καὶ τὸ στεφανώνουν λευκὰ μαλλιά καὶ γενειάδα. Ὁ γιατρὸς εἶπε πῶς πρέπει νὰ μένη ἥσυχος καὶ δύο γυναῖκες (θυγατέρες τῆς ἀδελφῆς του) καὶ πλῆθος κορίτσια καὶ ἀγόρια ποῦ τότε κράζονε «θεῖον» κλαῖνε σιωπηλὰ ὄξω ἀπὸ τὴν κλειστὴν πόρταν.

Σαλεύει τὰ χεῖλη του.

— Καῦμενούλα...

κ' ἡ κάμαρά του γεμίζει ἀμέσως εὐλογίες καὶ τὸ ἐπιθανάτιο μαξιλάρι δάκρυα.

Ἄλλη, λευκὴ γυναῖκα, μὲ μάτια λαμπερὰ ἀπὸ τὴ γνῶσι τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Θανάτου, ὄρατὴ μόνο ἀπὸ τὸν ἐτοιμοθάνατο ἦρθε κ' ἔσκυψε στὸ ἐπιθανάτιο μαξιλάρι.

— Ἐσύ'σαι ποῦ μ' ἔκλαψες πίσω ἀπὸ τὴν κλειστὴ πόρτα κι' ὁ στοχασμὸς σου ἀκολούθησε τὸ ἔρημο ξόδι μου... Ἄς εἶσαι εὐλογημένος... ἄς εἶσαι εὐλογημένος... Ἡ θύμησί σου μ' ἔτραβουσε στὴ μακαρία γῆ καὶ τὸ παραμιλητό σου μοῦ δίδαξε τὴ σημασία τῆς ζωῆς. Ἄς εἶσαι εὐλογημένος... ἄς εἶσαι εὐλογημένος...

Ἀκράνοιξαν τὰ χεῖλη του γιὰ ἓνα χαμόγελο κ' ἡ ψυχὴ του βρῆκε διέξοδο κ' ἐτράβηξε κατὰ τὸν οὐρανό, ὀδηγημένη ἀπὸ λευκοφτέρουγον ἄγγελο.

Ἡ Καῦμενούλα ἀκολουθοῦσε σκύβοντας συχνὰ στὴ γῆ βαθεῖα λυπημένη ποῦ δὲν ἔχει πειά, ἐδῶ, κανένα. γὰ τῆνε φέρνει πότε πότε μὲ τὴ θύμησί του!

ΑΘΗΝΑ — 1917.

ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΚΑΤΑΣΠΡΟ ΒΑΡΚΑΚΙ

Κάτασπρο βαρκάκι, π' ἀργοβραδυάζεις στὰ νερά,
προτοῦ σὲ συνελάβει ἡ νύχτα μόνο
θὰ σοῦλεγα κι' ἐγὼ γιὰ κειὸ τὸν πόνο
πῶχω στὴν καρδιά.

Κάτασπρο βαρκάκι, ποῦ ἀργοβραδυάζεις στὰ νερά.

Σὰ πρωτοταξείδευες δὲ σοῦ χρῦσωνε ἥλιος τὰ πανιά
τὰ κύματα, καὶ τὶ δὲ σοῦλεγαν
τὰ θαλασσοπούλια, τὶ δὲ σοῦπλεκαν
στεφάνια ἀπὸ ψηλά!

Σὰ πρωτοταξείδευες, τί τραγοῦδι ὁ ἀγέρας στὰ σκοινιά!

Παραδέροντας τὰ ζαλισμένα σου φτερά
δὲ ξελετάχτιρες ὀλύλευκη κι' ἐσύ
στὴ γραμμὴ τοῦ ἡλίου τὴ χρυσῆ
μεσ' τὰ νερά!

Παραδέροντας τὰ ζαλισμένα σου φτερά

Ἄνειροτάξείδευες ἐπ' ἡλιοπλανέματα
ποῦ τρεμοσβυοῦν
χαθῆκαν κι' ἀπόμεινες πέρα
συλλογούμενο: «τὰ σκοινιά στὸν ἀγέρα
ποῦ τραγουδοῦν;»

Ἄφτωχὸ ποῦ στέκεις τώρα στὰ ἡλιοβασιλέματα

Κάτασπρο βαρκάκι, ποῦ ἀργοβραδυάζεις στὰ νερά,
προτοῦ σὲ συνελάβει ἡ νύχτα μόνο
σὲ ἀδελφώνω μὲ τὸν πόνο
πῶχω στὴν καρδιά.

Κάτασπρο βαρκάκι, ποῦ ἀργοβραδυάζεις στὰ νερά.

ΝΗΖΟΣ

ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ ΑΣΜΑ ΚΕ'

ΕΚΣΤΑΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

(Συνέχεια)

Ε

Η ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΕΙ' Η ΧΑΡΑ ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ

ΟΙ ΣΤΙΧΟΙ 10—13 εἶνε σὰν νὰ λέει στοὺς σκληροὺς καὶ ἄκαρδους συμπατριῶτες μὲ περισσὴν ἀπορία : « πῶς δὲ βλέπετε, ὅτι τὸ γέννημά σας, ὁ ἀδελφός σας, σὲ τόσα ὕψη εἶνε φτασμένος, τόσον ἐξαγιασθήκεν, ὥστε αὐτὸς ἀκόμα ὁ Κολοσσός, ὁ Ἅγιος Πέτρος, τὸν ἐτίμησε νὰ τὸν παινέσῃ, καὶ σεῖς δὲν τὸν ματακαλεῖτε ; Ἐκεῖνον, ποῦ ἡ ἀγία φλόγα ἄγγισε, τὸν ἀπειλεῖτε μὲ τὸ αἰώνιον Δεκρέτο σας, πῶς ἂν ματάρθῃ αὐτοῦ. θὰ τὸν κάψετε ζωνσανό ; Ἄπο Ποιητῆς νὰ γίνῃ καὶ Μάρτυρας ;

(Τότε θὰ ἐφορτάζαμε: *Sancti Dantis, Poetae et Martyris.*)

Ὅπως κάθε μεγάλο κελόν, ὅταν μᾶς συμβαίνει, λέμε : νὰ μὴ ζῆ ὁ καῦμένος ὁ πατέρας μου, νὰ ἰδῆ σὲ τί δόξα εἶμαι φτασμένος, ἔτσι καὶ ὁ προηγούμενος ἔπαινος τοῦ Ἁγίου Πέτρου πρὸς τὸ Ντάντε, τοῦ ἐθύμισε τὴ Φλωρεντία. Ἄλλο κ' αὐτὴ ἡ φευγαλέα ἀνάμνηση εἶνε ἀρκετὴ μᾶς καλοῦν νέες τρυφές, ἔφτασε ἡ νέα ἀγιασμένη Φλόγα, τὸ ἀγίασμα τοῦ Σαντιάγου.

Ὁ Κήρυκας ὁ καλός, τῶν χαρμόσυνων ἀγγελιῶν, ὁ ἀντίκλητος, καὶ βοηθός, καὶ τῆς καρδιάς τὸ στήριγμα, ἡ ἰσαξία μὲ τοὺς Ἄγγελους τοῦ Θεοῦ, ἡ Μπεατρίκη, ποιὸς ἄλλος, ἀναγγέλλει τὸν ἐρχομὸ τοῦ νέου Ἁγίου. Καὶ πῶς, μὲ ποιὰ ζωντανή, παιδική, ἀθώα χαρὰ, ἔξχυλῃ ἀπὸ εὐδαιμονία γιὰ τὴ μακαριότητα τοῦ φίλου της, *riena di leizia*, κράζει σὰν πηδηχτὸ πρόσχαρο Κοριτσάκι, ποῦ δείχνει στὴ φιλενάδα της κανένα ἀεροπλάνο, καὶ λέει δυὸ φορές : *Mira, mira*. Σὰν νὰ θέλῃ νὰ τοῦ διαλύσῃ μὲ χαρὰ τῆς κάθε πικρὴν ἰδέα, κάθε νοσταλγία.

Ὁ μεγάλος αὐτὸς *Don Ramon*, ὁ γλυκὸς μόν *Don Ramon*, ποῦ τόσο εὐφραίνομαι νὰ τὸν ἀνακατῶνω, στὸ σοβαρὸν αὐτὸ μου ἔργον, λέει κάπου, σὰν τοὺς ἀρχαίους Ἑσχατικούς, πῶς ἡ ἀνθρώπινη διανόηση πρέπει νὰ παρατήσῃ τὴ μονομέρεια, ἕνα δέντρο λόγου χάρι, νὰ τὸ πέρνουμε, νὰ τὸ δεχό-

μαστε στὴ θεά μας μὲ κάθε νοητὴν ἔννοιάν του : καὶ ὅπως τὸ θωρεῖ ὁ κηπουρός, ποῦ θὰ νερμηθῇ τὸν κρεμάμενο καρπὸ του, καὶ ὅπως τὸ θωρεῖ τὸ πουλάκι, ποῦ κάθεται αὐτοῦ ἡρεμα κ' ἐρωτευμένα, καὶ ὅπως τὸ θωρεῖ ὁ ἀφανισμένος Προσκυνητῆς, ποῦ δρέπει τὴ σκιά του, καὶ ὅπως δὴποτε ἄλλοιῶς. Κι' ἐγὼ λέω, πῶς τὶς λέξεις τοῦ λεξιλογίου, πρέπει νὰ τὶς πέρνουμε ὄχι μὲ μονομέρεια, ἀλλ' ἀνάλογα μὲ τὸν τόπο τους. Κι' ἐδῶ, τὸ *riena di leizia* καὶ τὸ *mira, mira*, πρέπει ὄχι ἔτσι ἀπλᾶ νὰ τὸ θωρήσουμε, ἀλλὰ, λαβαίνοντας ὅλα ὑπόψη μας τὰ παραπάνω εἰρημένα, νὰ πολλαπλασιάσουμε ἄπειρα τὴ χαρὰ, δίνοντας ἄπειρον ἔνταση, γιὰ νὰ μποῦμε στὸ ἀληθινὸ νόημα.

ΣΤ

Η ΚΟΜΠΟΣΤΕΛΑ ΚΑΙ Τ' ΑΓΑΠΗΜΕΝΑ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΑ

ΜΕΤΑ τὴν ἐκδήλωσιν αὐτὴ τῆς χαρᾶς τῆς παιδιάτικης καὶ δροσερῆς, ἐρχονται στὴ σειρά δυὸ θαύματα.

Τώρα, ποῦ ἀραδιάζω ἐδῶ, ἕνα ἕνα τὰ μύχιά μου καὶ λεπτά σουσαισθήματα, ποῦ γεννήθηκαν κ' ἐδραιώθηκαν στὴ διανόησίν μου μὲ τὴν ἐπικοινωνία πρὸς τὸ ἀπλὸ αὐτὸ Κάντο, ποῦ δὲν ἔχει παρὰ 139 στίχους, ἐξίσταμαι ἀληθινὰ μὲ τὸν πλοῦτο τῆς ἡδονῆς, τῆς συμπτνωμένης σὲ ἀπλὲς λέξεις τοσκάνικες. Ὅχι ὅλος ὁ Κόσμος, ἀλλὰ Κόσμος ὁμοῦ καὶ Οὐρανοὶ κατοικημένοι, τοὺς κατέχω.

Ἐδῶ, στὴν ἀνακοίνωσιν τῆς Μπεατρίκης, περὶ τοῦ ποιὸς εἶνε τὸ ἐρχόμενον Φῶς, εἶνε τὸ πρῶτο θαῦμα, ὁ στίχος, ποῦ λέει.

*ecco il Barone,
per cui laggiù si visita Galizia.*

Εἶνε θαῦμα γιὰ μένα, γιὰτὶ μετὰ τὴ μακρηγορία μου γιὰ τὴν ἰσπανικὴ μου εὐπάθειαν, ἰδοὺ ἔφτασα στὸ στίχο, ποῦ μοῦ ἐθύμισεν, ὅ,τι ἰσπανικὸν ἀναγράφω σ' αὐτῇ μου τῇ μελέτῃ. Αἰσθάνομαι μὲ αὐτὸ τὸ στίχον, ὅλα τὰ πλήθη τῶν προσκυνητῶν, ὅλων τῶν αἰώνων, ποῦ εὐτύχησαν, ἀγιαζόμενοι σωματικά, μὲ τὸ ποῦ ἔβλεπαν τὴν ἰσπανικὴν ἀγία φύσιν καὶ ψυχὴν, ν' ἀγιαστοῦν καὶ ψυχικά, μὲ τὴν εὐλογία τοῦ Ἁγίου Γακώβου. Κι' ἀκόμα παραπάνω συγκινηθεῖν, σὰν ἀναλογίζομαι τὰ πλήθη τῶν εὐλαβικῶν Ἰερωμένων, ἀπὸ Ἀρχιεπισκόπων τοῦ Σαντιάγου, ὡς τοὺς Σακριστάνους καὶ *Lectores*, ποῦ εὐτύχησαν (τὶ ἅγιοι ἔπρεπε νὰ ἦτον γιὰ

τέτοιαν ἀμοιβή) νὰ ποῦν τὴν προσευκὴ τους, ποῦ διάρκεσεν ὅσο κι' ἡ ζωὴ τους, πλάι σὲ τέτοιο χριστιανικὸ μεταφυσικὸ κέντρο, σὰν τὴ *Galizia*. Πῶς νὰ μὴν εἶνε ἐπισκευμένο (*si visita*) καὶ κατοικημένο, ἓνα τέτοιο Κέντρο !

Καὶ μετὰ τὴν ἀναπόληση ὄλων αὐτῶν τῶν προσκυνητῶν, ποῦ ἀπηδοῦν βουνούς καὶ χαράδρες, δάση καὶ ποταμούς, ἡ γαλήνη τῆς παρομοίωσης δυὸ Περιστεριῶν, ποῦ γλυκοφιλοῦνται : τὸ δεύτερο θαῦμα, ἡ δεύτερη γοητεία. Τὰ δυὸ φωτεινὰ ἄστρα, οἱ Ἀποστολικὲς φωτοβολίδες, καθὼς συναντηοῦνται, τὴν ἀφοσίωσή τους, τὴ ζεστὴν ἀγάπη τους δὲν ξέρουν, πῶς νὰν τὴν δηλώσουν, μὲ ποιὸν ἀυλῶτερο τρόπο, καὶ βρέσκουν τὸν τρόπο τῶν λευκῶν περιστεριῶν. Δὲν ἀνταλλάτουν λόγια μάταια, ἐκεῖ, στὸν ἔξοστρακισμό τῆς κάθε ματαιότητος, ἀλλὰ χαιρετοῦνται μὲ τὸν πανάρχαιο χριστιανικὸν τρόπον, ὁ χαιρετισμὸς τους εἶνε Αἶνος πρὸς τὸ Θεό. Τὶ πολὺπλοκὴ ὅμως διανόηση τοῦ Ποιητῆ μας : Ἔχοντες μύριες μυστικὲς βλέψεις καὶ θεολογικὲς διανοήσεις, δὲ λέει ἀπευθείας «ὑμνησαν τὸ Θεόν», ἀλλὰ βάζει τὸ στίχο :

laudando il cibo, che lassù si prande,

καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ἐνῶ θὰ μπορούσε ἀπλῶ νὰ τὸ πάρη κανεῖς, γιὰ σκέτη μεταφορά, μιὰ κι' ὁ Θεός, τί ἄλλο εἶνε, παρὰ ἡ διαρκὴς ἀμβροσία τῶν ἀξιωμένων νὰ οἰκήσουν τὸν Παράδεισο, ὅμως ἐμένα στὴν τελετουργικὴ ἔξαρτή μου, δὲν ξέρω πῶς, εὐθύς, ὡς τὴν εἶδα, τὴν ἔκφρασην αὐτή, φέρθηκα νὰ σκεφθῶ τὴ Θεϊκὴ Τροφή, ποῦ μεράζεται ἐδῶ κάτω, στὸ Γήινόν μας Παράδεισο τῶν ζωντανῶν, δηλαδὴ τὴ θείαν Εὐχαριστίαν. Εὐθύς μοῦρθαν στὸ νοῦ τὰ *Tabernacula* τοῦ ἐδῶ Καθολικοῦ Ἁγίου Διονυσίου, τὸ μεσαῖο πρὸ πάντων, μὲ τὸ χαλκὸν Εἰκόνημα τοῦ Καλοῦ Ποιμένα, ποῦ τόσες φορές, ὅσο κι' ἀνείμαι μακριὰ τοῦ Παραδείσου. ἀξιώθηκα νὰ γευθῶ τὸ Θεουργὸ περιεχόμενό τους.

Καὶ ἄλλωστε, νά, τί μὲ πείθει (μεταφυσικὰ ἐντελῶς, ἀλλὰ αὐτὸ θὰ πῆ πίστη) πῶς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ποιητὴς θὰ ἐχάιδεψε λιγάκι τὴ θεολογικὴν αὐτὴν ἔννοια τῆς Εὐχαριστίας, πρὶν γράψῃ τὸ στίχον αὐτόν : εὐθύς παρακάτου, γιὰ νὰ παραστήσῃ τὸ τέλος τοῦ χαιρετισμοῦ τῶν δυὸν ἁγίων Ἀποστόλων, μεταχειρίζεται τὶς λέξεις :

ma poi che 'l gratular si fu assolto,

δηλαδὴ φράσες ὁλότελα τελετουργικὲς· τὸ μὲν *si fu assolto* (λατ. *absolutum fuerit*) δὲ λέγεται, παρὰ γιὰ Θρησκευτικῶν προπάν-

των Τελετῶν ἀπόλυτες (*a Missa absolvimur, a peccatis absolvimur*), ἐνῶ τὸ *gratular*, ἡ εὐφρόσυνη καὶ καλόχη αὐτὴ λέξι, μοῦ θυμίζει τὴ μικρὴν ὑμνολογίαν τοῦ Ἱερέα μετὰ τὸ *Officium parvulum separatim Communicantium*, ὅταν κοινωνῆ κανεῖς, ποῦ λέει τὰ λόγια, *o sacrum convivium, in quo Christus sumitur*. Ὅπωςδὴποτε, αὐτὲς οἱ λέξεις τῆς τροφῆς, ποῦ γεύομαι (*si prande*), τῆς ἀπόλυσης (*assolto*), τοῦ εὐφρόσυνου χαιρετισμοῦ, μοῦ θυμίζουν Πασχαλινὴν χαρὰ, ἡ καλλίτερα ἔκστατικὴ χαρὰ τῆς πελωρίας· Ἡμέρας *CORPUS DOMINI*, αἰώνια χαρὰ, καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο θὰ συμφωνῶ ἐξάπαντος, στὸ συμπέρασμα τοῦλάχιστο, μὲ ὅλους τοὺς κριτικούς, γιὰτί, πῶς ἤθελε ὁ Ντάντες νὰ δηλώσῃ χαρὰ καὶ μακαριότητα μεταξὺ τῶν Ἁγιασμένων, δὲν εἶνε ἡ παραμικρὴ ἀμφιβολία.

Παραπολλὴ καὶ εἰλικρινέστατη εἶνε ἡ λύπη μου, ποῦ δὲν μπορῶ τὴ μεταφυσικὴ μου ἔκσταση, νὰν τὴν δηλώσω σ' ὅλα τῆς τὰ σημεῖα· γιὰτί ἐγὼ θάθελα νὰ μιλοῦσα, γι' αὐτὰ μὲν, ποῦ ἔχω τονίση, ὡς τὰ τώρα, πολὺ ἀπειρότερα καὶ μεγαλοπρεπέστερα, πλάι ὅμως μ' αὐτὰ θάθελα νὰ κάνω συζήτηση πλατεῖα γιὰ κάθε ἔννοια, γιὰ κάθε φράση, γιὰ κάθε μόριο τοῦ Ντάντε, ποῦ ἡ ἔννοια κάποιας συντομίας καὶ λογικότητος, μὲ κάνει νὰ παραλείπω ἀφῆκα ὡς τώρα τὸ *roema sacro* ἀνεξέταστο, καθὼς καὶ τῆς Φλωρεντίας τὸ ποίμνιο, καὶ τοὺς λύκους, καὶ τὴ συνεργασίαν Οὐρανοῦ καὶ Γῆς γιὰ τὴ θεία Κωμωδία, καὶ τόσα ἄλλα μικρότερα, μὰ ὄχι ἀσημαντα γιὰ τοῦτο. Θαῤῥῶ, πῶς τόσο μεγάλος εἶνε ὁ Ντάντες, ποῦ καὶ κεραίαν μίαν, καὶ ἴωτα μίαν ἂν παρεμβάλλῃ, πάλιν ἡ αἰτία θὰνε βαθειὰ μεταφυσικὴ καὶ γιὰ βαθειὰν ἐξέτασην ἄξια. Ἀλλὰ ἂς ἀρκεστοῦμε στὰ πιά τεφρὰ σημεῖα, ποῦ ζητάω νὰ τοὺς δώκω καινουργοφανῆ κατεύθυνση.

(Συνέχεια)

ΤΑΚΗΣ ΠΑΠΑΤΖΩΝΗΣ

ΛΟΓΟΣ

ΚΑΘΕ ΔΥΟ ΜΗΝΕΣ — ΞΕΛΙΔΕΣ 24 · 32

ΠΟΙΗΜΑ — ΔΙΗΓΗΜΑ — ΜΕΛΕΤΗ

Ἡ συνδρομὴ 5 δραχ. — Συνδρομῆς, γραμμάτια καὶ ὅ,τι σχετικὸ μὲ τὸν «Λόγο» στέλλονται πρὸς τὸν κ. Φάνη Μιχαλόπουλον, Ἀριστοτέλους — Ἐυνάδου 2 — Ἀθήνα. Ἀγγέλλομε ὅσες ἐκδόσεις λαβαίνομε. Τιμὴ φύλλου δραχμὴ.

ἘΠΟ ΤΗΣ ΟΜΙΛΙΕΣ
ΕΝΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ.,

IX

HAMLET

Ἐἰς ἐμὲ εἶνε ἄγνωστον
τὸ ΦΑΙΝΕΤΑΙ.

— Εἶνε ὁ γνώστης· εἶνε ὁ δυστυχής.

Ἐνας τέτοιος Πρίγκιψ δὲ φοβᾶται τὴν Πράξιν· γνωρίζει τὴν ἀδυναμίαν της, ὅπως ἰκανοποιήσῃ τὸ μεγάλο σκοπὸν του· ὅμως ἡ συνειδήσὴ του ἀγρυπνεῖ στὸ Καθῆκον, μὰ δὲν τὸν πιέζει τόσο, ὥστε νὰ αποφασίσῃ· δὲν παραγνωρίζει τὴν Πράξιν καὶ τὴν ἀξίαν της στὴ Ζωή· ἀμφιβάλλει μόνον γιὰ τὴν οὐσίαν της.

— Γιατί ἡ Ζωὴ νάρνηται στὰ ἐλεγκτότερα φύτρα της τὴν ἴδιαν της ὑπαρξιν; γιατί νὰ θέλῃ νὰ γονατίσῃ καὶ δολοφονεῖ μὲ τὴν ἀμφιβολίαν καὶ τὸ ἀνεκπλήρωτο ὅ,τι ἀξίζει καὶ πρέπει νὰ ζήσῃ; Ὡ δὲν ἀναγνωρίζει τὸν Κυρίαρχον, ἀκριβῶς, γιατί καὶ αὐτὸς δὲν τῆς ἀναγνωρίζει ὅ,τι ὅλοι πιστεύουν, ὅ,τι ὅλοι τῆς προσφέρουν γιὰ ἐξιλέωση, τὴν Ταπείνωσιν! Πῶς, τότε, νὰ ξεφύγῃ κανεὶς τὴ φυλακὴν της καὶ τὰ δεσμά, ποῦ τὸν κρατοῦν τόσο δικό της; ὁ Θάνατος δὲν εἶνε ἡ μόνη λύσις καὶ τὸ γνωρίζει καλὰ ὁ δυνατὸς μας Πρίγκιψ· ἡ μόνη λύσις εἶνε ἡ πάλιν, ἡ μάταιη πάλιν ἐναντίον τοῦ Μοιραίου, ὡς τὴ στιγμὴ, ποῦ ξένο χεῖρ, τοῦ ἐξηγήσῃ τὸ μεγάλο αἶνιγμα, ποῦ τὸν βασανίζει καὶ τὸν θανατώνει κάθε μέρα· ἔτσι δένεται τὸ δράμα καὶ πλέκεται ὁ μῦθος του, γύρω στὴν ἀμφιβολίαν καὶ τὸ αἶνιγμα, ποῦ φέρουν μέσα ἀπὸ χίλιους Πειρασμοὺς καὶ δοκιμασίας, στὴ γνώσιν, τὴ βαθειὰ τοῦ προβλήματος γνώσιν. Ὁ ἦρωας δὲν δρᾷ· καὶ ὅμως ὅπου ἐμφανισθῇ δὲν ὑπάρχει τίποτε

γύρω του, τὰ πάντα ἐξαφανίζονται καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, κοντὰ του, δίνουν τὴν ἐντύπωσιν νευροσπάστων, ἐνῶ αὐτὸς ἀλύγιστος καὶ ἐπιβλητικὸς ἐπιβάλλεται, χωρὶς νὰ θέλῃ, καταπλήσσει, χωρὶς κἄν νὰ γνωρίζει, ποῦ βρίσκει τὴ δύναμιν· «ἓνα ποντίκι!» φωνάζει κάποτε καὶ πλήττει· αὐτὴ εἶνε ἡ μόνη πράξις του· καὶ πραγματικῶς ὁ θεῖος του δὲν ἦταν γι' αὐτὸν παρὰ ἓνα ποντίκι, χωρὶς ἀξίαν μεγαλύτερη· ἀδιάφορο τώρα ἂν σκότωσε τὸν Πολώνιο· ἡ οὐσία μένει πάντοτε ἡ ἴδια· μόνον τὸ ὄνομα ποῦ ἄλλαξε· ἡ ἀργιλλος μένει ἀργιλλος· ὁ ἄνθρωπος γι' αὐτὸν δὲν εἶχε μεγαλύτερη σημασίαν.

— Ὁ ἦρωας δὲν δρᾷ, ὅμως ὀμιλεῖ.

Ἄλλὰ μὴ νομίζετε, πῶς δὲν ἔχει γνώσιν τῆς ἀξίας τῶν λόγων του· ἀφοῦ δοκίμασε νὰ παίξῃ μαζί τους, τοὺς ἀποστρέφεται κατόπιν, γιατί μέσα τους δὲν βρίσκει παρὰ τὸ ἴδιον τίποτε, ποῦ ὑπάρχει καὶ μέσα στὴ δράσιν του· «λέξεις, λέξεις, λέξεις!» παντοῦ ἡ ἀηδία, παντοῦ ἡ ἴδια ἀνία προσφέρει στὸν ἄνθρωπον τὰ πατηλά της θέλητρα, ποῦ τίποτε δὲν ἀποστρέφεται περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀνία καὶ ποῦ τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ἀπομακρύνει ἀπ' αὐτήν· συναισθάνεται κάποτε τὸν τρόπο καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ἐκδικήσεως, συναισθάνεται τὴν ἰκανοποίησιν, ποῦ προσφέρει· μὰ πάλιν πρὸς τί θὰ συντελέσῃ; πρὸς τί θὰ τὸν ὀφελήσῃ; μήπως αὐτὸς εἶνε τὸ πρῶτον θυμὸν, ποῦ παίφτοντας θὰ μπορούσε νὰ ἐξιλέωσῃ ἓνα Πνεῦμα (*) καὶ νὰ φτιάσῃ ἓνα κόσμον ἐξαρθρωμένον; Ὡ, ἂν ἐγνώριζε πῶς μὲ τὸ αἷμα του θὰ κατώρθωνε τίποτε, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι μόνος θὰ τὸ ζητοῦσε, γιατί ἦταν γενναῖος καὶ μέγας, ὥστε νὰ ὑποστῇ μιὰ τέτοια θυσία· ἀλλὰ γνωρίζει πῶς εἶνε γελοῖο καὶ νὰ τὸ σκέπτεται μόνον· ὁ κόσμος δὲ διορθώνεται· ὅσο κ' ἂν φωνάζουν μερικοὶ, πῶς οἱ ναοὶ του εἶνε πορνοστάσια, οἱ πεποιθήσεις του, προγονικῆς ἀσθένειας, ἡ εὐαισθησία του, πόρρωσιν, τόσο αὐτὸς θὰ βρίσκει ἐκεῖ ἀνάπαυσιν, ἐκεῖ καὶ συγκίνησιν· τελείωσε· ὁ κόσμος δὲ διορθώνεται· πρὸς τί λοιπὸν ἡ Δράσις; πρὸς τί ὁ Ἔρωσ; πρὸς τί ἡ ἐκδίκησις, ἔστω καὶ ἂν θυμὸν τους πηγαινέ αὐτὸς, ἓνας ἀκίμη ἀθῶος, ἀφοῦ ἡ ζωὴ δὲν εἶνε παρὰ μιὰ καθολικὴ ἄρνησις καὶ μιὰ μηδενικὴ ἐπανάληψιν, χωρὶς σκοπὸν καὶ τέλος, μιὰ πτήσιν πρὸς τὸ Κενόν; ἄλλως τε τί εἶνε γι' αὐτὸν ἡ πράξις τοῦ θεοῦ του παρὰ σύμπτωμα, ποῦ

(*) Δόστε στὸ Φάσμα μιὰ κάποια σημασίαν, ὅποια θέλετε, πάντως ὅμως μεταφυσικὴν.

συμβαίνει σχεδόν πάντοτε και χωρίς σημασία, μάλιστα στους καιρούς μας; Ο Πρίγκιπ είναι ο μόνος που γνωρίζει την αξία, που κλείνουν αυτά τα έρωτήματα, ο μόνος που κατέχει την ουσία τους και συνεπώς ο μόνος που θα μπορούσε να παντήσει· γνωρίζει πως ούτε αυτός δε δικαιολογείται εδώ κάτω και το σπουδαιότερο, πως, γι' αυτόν, μια τόσο ύψωμένη Συνείδηση, όπως ήταν, οι νόμοι του Σύμπαντος είναι σιδερένιοι και δεν μπορούμε εμείς να τους μεταβάλλουμε, εμείς φτωχοί θνητοί. Το Περωμένο δε νικάται ποτέ· δυστυχείς εκείνοι, τους οποίους εβάρυνε με μια υποχρέωση κι' έτσι τους καταδίκασε για πάντα· δυστυχείς αφού η Ζωή τους άρνείται την ύπαρξη· από δω αρχίζει η μυστική τραγωδία του, την οποίαν εναλλάσσει συχνά με την κωμωδία, χωρίς να δίνει ούτε στην πρώτη, ούτε στη δεύτερη τη Νίκη· αν παρατείνεται η ζωή του παρατείνεται άπλως, γιατί θέλει να παίζει, κάθε τόσο, πότε με τη μια και πότε με την άλλη· η δράση του τελειώνει μόλις πρέπει ναρχίση· πεθαίνει, πριν άνατείλη, όπως όλα τα ώραία πράγματα, όπως όλες η βαθύτερες στιγμές.

— Ο Πρίγκιπ σκέπτεται! ... Ο Πρίγκιπ ενεργεί.

Συλλαμβάνει, τότε, υποδεικνύει στον έαυτό του, αναγνωρίζει κάποια υποχρέωση, μα ποτέ δεν πραγματοποιεί τίποτε· όταν παύση να σκέπτεται αρχίζει να όμιλη· αϊ, τότε αρχίζει το πραγματικό δράμα που βλέπουμε, το δράμα που όλόκληρο βρίσκεται στα χείλη του και παίζεται στα λόγια του· τότε αφήνει να τρέχει, χωρίς χαλινό ό,τι η σιωπή και το πάθος του δίδαξε, αφήνει τη βαθειά γνώση του να κυλήσει σταυτιά μας· κι' άκόμη βαθύτερα, να βυθισθίη, σαν ξίφος, ως την ψυχή μας· έτσι με τα λόγια του δικαιολογεί έναν άνώτερο προορισμό, κάπως επιπόλαιο και μια δράση πολύ βαθύτερη, δράση που βρίσκεται πίσω από της φράσεις του, συνειδητή και ίσορροπημένη· ό,τι συγκινεί στον *Hamlet*, άκριβώς εδώ βρίσκεται, στα λόγια του, (γιατί δράση τραγική, όπως θα ζητούσαμε, έξωτερική, δεν υπάρχει η τουλάχιστον δεν φαίνεται) στα λόγια του, που καινε όσάκις απευθύνονται στη Κακία, ή την Υποκρισία, που μεγαλύνουν και ύψώνουν όσάκις απευθύνονται στη Φιλία, τον Έρωτα, ή το Θάνατο, που λυτρώνουν και άγνίζουν, όσάκις απευθύνονται στη Συγγνώμη· πόση αλήθεια στα λόγια του και πόση γνώση της ζωής και του έαυτού του! ναί, «τό να γνωρίζει κανείς τους άλλους σημαίνει ότι γνωρίζει τον έαυτό του»· να τί βγαίνει απ' όλο τον

Hamlet· να η επιφάνεια, που ξεσηκεπάζει, κάποτε, το τραγικό μυστικό του, το βαθύτερο πόνο του, που κανείς δε γνώρισε παρά μόνον αυτός και που μόνον αυτός τον άγάπησε, γιατί μόνον αυτός τον έγνώρισε. Και όμως...· αυτός που γνώρισε όσο κανείς τον Πόνο του, όσο κανείς τη Ζωή του, όσο κανείς τη Φύση του, πεθαίνει σαν ένας δολοφόνος, σαν ένας μικρός ξιφομάχος, πεθαίνει για κείνη την ύπαρξη που· πολύ την άγάπησε και που την ήθελε τόσο ψηλά, τόσο που η μικρότης των ανθρώπων ποτέ της δεν έφθασε· ή μητέρα του!...· ναί· ό,τι ήθελε άγνό, ό,τι ζητούσε ύψωμένο· ήθελε την Οικογένεια, όπως αυτός την έννοούσε και όταν είδε πως δε μπορεί να το κατορθώσει, έγινε ο μεγαλύτερος έχθρός της, ο περισσότερον ξένος της· ήθελε την Ηθική με κάποια συστολή και έρωθρότητα και την Κοινωνία μακριά των προλήψεων, της μικρότητας και του χυδαίου, όταν όμως αντίκρουσε τα ράκη τους, είδε το πτώμά τους, έμυρσε την πληκτική τους άποσύνθεση, έγινε ο μεγάλος άσύγχρονος, ο μεγάλος παρανοούμενος· όλόκληρος ο κόσμος δεν είναι· γι' αυτόν παρά μια «φυλακή», όπως τον όνομάζει· δεν τον χωρεί όλόκληρος· Ωκεανός— Ωκεανός ο ίδιος· δόθηκε πλέον, χωρίς έλπίδα, στην πίστη της άμβιβολίας· μην τολμώντας, τότε, να μιλήση καθαρά ό,τι σκέπτεται και αισθάνεται καταφεύγει στους· γρίφους και της ύβρεις· εδώ βρίσκεται στο στοιχείο του...· Οι δδικοί του νομίζουν πως παρεφρόνησε και δε μπορούσαν άλλοιώς να εξιγήσουν τα λόγια του, γιατί την αλήθεια δεν τολμά να την αντικρούση κανείς, όταν μέσα της βλέπει τον έαυτό του τόσο μικρό και τόσο χυδαίο· και αυτός, τη τελευταία στιγμή, δικαιολογεί τη στάση του, στο Λαέρτη, με την παραφροσύνη του!· είναι ο σοφός και καταντá το παίγνιο της σοφίας του...· είναι ο γνώστης, που σαταλά τη γνώση του στο Κενό...· γνωρίσατε θυσία τραγικότερη; Το περιβάλλον του τον κολακεύει, ενώ τον μισεί· όσάκις παρουσιάζεται τον άποστρέφεται, όσάκις του μιλεί τον πληγώνει με τη γλώσσα του και την ταπεινή του στάση, μέχρις ότου άποφασίζει να τον σκοτώση, μη γνωρίζοντας πως πληγώνει έναν πεεθαμένο, πως λυτρώνει έναν κατάδικο· ο *Hamlet* έχει κριθίη πολύ πριν, από τη στιγμή, που το Φάσμα τον παραστέκει, έχει κριθίη προτού δολοφονηθίη.

— «Τά λοιπά...· σιγή...·» είναι η τελευταία του φράση.

Θελήστε τώρα να παραστήσετε μέσα σας τον τύπο του δυνατού Πρίγκιπος, τη στάση του, τη μαύρη περιβολή του, την

ἀστραπή τῶν ματιῶν του, τὴν καυτερὴ γλῶσσα του· θελήστε νὰ βυθισθῆτε στὴν τραγικὴ ψυχὴ του, στὴν κομμικώτερη δράση του· παντοῦ θὰ βρῆτε τὸν τέλειον ἄντρα, τὸν ἀκέραιο χαρακτήρα, ποῦ δὲν τρέμει τὴν ἀλήθεια καὶ ξεστομίζει, χωρὶς δισταγμὸ τὴν πίστη του, ποῦ σηκώνει θαρραλέα τὸν σταυρὸ του· καὶ ὁμως... εἶνε τὸ θῦμα τοῦ οἴκου του, ἡ εἰρωνία τῆς πλάνης του, ὁ βραχνᾶς τοῦ ἑαυτοῦ του. Ζήτησε τὴν Ἐκπλήρωση, ἐνῶ κρατοῦσε τὸ Ἄνεκπλήρωτο· δὲ θέλησε τὴν πρώτη γιατί θάχανε τὸ δεύτερο ! θέλησε καὶ ζωὴ γιὰ τὴ Θεία Κωμωδία τῆς καὶ σὰ δὲ μπόρεσε νὰ σταθῆ στὸ ὕψος τῆς γροεμίστηκε στὴν ἄβυσσο τῆς ἀμφιβολίας καὶ τῆς μυστικῆς τραγωδίας τῆς, γνωρίζοντας πῶς τίποτε δὲ δίκαιο λογεῖται ἐδῶ κάτω παρ' αὐτῆ· λοιπὸν νὰ πεθάνῃ ; πρὸς τί ; νὰ ζήσῃ ; ματαιότης χωρὶς τὴν ἐλπίδα λυτρωμοῦ.

Δικαιοσύνη δὲν ὑπάρχεις παρὰ στὸ θάνατο· δὲν ἐξιλεώνεις τὸ θῦμα σου παρὰ στὴ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου, τὴ τελευταία στιγμή τοῦ Γολγοθᾶ, ποῦ δὲν συντελεῖ πλέον οὐ τίποτε. *Hamlet* εἶσαι τὸ εὐγενέστερο θῦμα τῆς Ἀμφιβολίας εἶσαι τὸ ὄνομά του· ὅταν σκεφθοῦμε βαθύτερα τὸν πόνο του θὰ δοῦμε πῶς εἴμαστε ἀδελφοί του, πῶς μόνο σὰ λόγια του θὰ βροῦμε τὴν ἀνακούφιση καὶ στὴ δράση του τὴν ἀληθινότερη τελείωση τῆς Ζωῆς μας ; τὸ Κενό, τὸ μεγάλο Κενό μας· γυρίζουμε στὴ Ζωὴ κάπως ἀγνόητοι.... στὴν Πράξιν μὲ κάπως λιγότερη ἐμπιστοσύνη.

Ἦρθε σὰν τὴ βροχὴ καὶ φεύγει σὰν τὸ ἄνεμο.

ΦΑΡΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ